

قندیل: پناهگاه شورشیان کرد

نویسنده: جیمز براندون*

ترجمه دکتر سید موسی پور موسوی**

جهانبخش رهنما***

عراق راه‌هدف قرار دهند.

موقع جغرافیایی کوه قندیل

کوه قندیل در مرز ایران و عراق قرار دارد و زیر کنترل گروهک پژاک است که در مناطق خاوری و جنوبی این کوه موضع گرفته‌اند. این منطقه استراتژیک چند پارچه آبادی را در بر می‌گیرد که به سوی دریاچه دوکان کشیده شده‌اند. گروهک تروریستی پ.ک.ک. ۵۰ کیلومتر مربع از این منطقه را زیر کنترل دارد که در برگیرنده شماری روستاهای کردنشین است. قندیل در میان تپه‌های پیچ در پیچ و دشت همواری قرار گرفته که در بیشتر روزهای سال پوشیده از برف است. بخش بزرگی از کوه قندیل در سرزمین ایران قرار دارد. نیروهای پژاک بیشتر در دامنه‌های جنوبی کوه قندیل که در دست پ.ک.ک. است، حضور دارند. نزدیک به چهار مایل از بخش‌های دره‌ای پوشیده از جنگل، کمپهای پژاک

در ماه‌های گذشته، در پی فعالیت تروریستی نیروهای حزب کارگران کردستان (پ.ک.ک.) در ترکیه، نیروهای آن کشور دست به حمله‌های گسترده به مواضع آنها زدند. این حمله‌ها روی پایگاه اصلی و اردوگاه‌های پ.ک.ک. در دامنه‌های کوه قندیل متمرکز شده بود. کوه قندیل با ۳۵۰۰ متر بلندی در نزدیکی مرز ایران واقع شده و کمابیش ۱۰۰ کیلومتر از مرزهای ترکیه دور است. این منطقه در اوت ۲۰۰۸ هدف حمله‌های توپخانه ایران قرار گرفت، زیرا تحرکات نظامی آنها تهدیدی برای ایران به‌شمار می‌آید و ایران آنها را دشمن خود می‌داند. علت این دشمنی را باید در فعالیت‌های تروریستی حزب آزادی حیات کردستان (پژاک)^۲ دانست که شاخه‌ای از حزب کارگران کردستان است و حمله‌های تروریستی بسیاری بر ضد ایران سازماندهی کرده است. از این رو اهمیت استراتژیک کوه قندیل سبب شده است که ایران و ترکیه، کردهای شمال

*** استاد یار دانشگاه

*** دانشجوی کارشناسی ارشد جغرافیای سیاسی دانشگاه تهران

را از پایگاههای کوچک نظامی ایران که در بالای کوه واقع شده است، جدامی کند.

اردوگاه اصلی پ.ک.ک. نزدیک جاده پیچ دریچ اسفالته است که از چند روستا که در شیب آن واقع شده، می گذرد. دست کم دو ایستگاه بازرسی پ.ک.ک. در این جاده برپا شده است؛ بنابراین نیروهای ایران و ترکیه برای رسیدن به اردوگاه اصلی پ.ک.ک. باید از این دو ایستگاه بگذرند. البته پس از آن نیز یک راه خاکی پیش از پایگاه اصلی پ.ک.ک. وجود دارد. اردوگاه گروه پژاک با یک جاده خاکی از این منطقه جدا می شود و گاوها و گوسفندان در کنار جاده ای که محل استقرار اردوگاههاست می چرند. گرد این اردوگاهها، در بخشهایی سیم خاردار کشیده شده است. گذشته از آن، رشته کوهی نیز همچون سپری طبیعی، اطراف پایگاههای این گروهک را از آتش توپخانه در امان نگه می دارد. در کنار این دو مانع، صخره های سنگی پر شیب نیز نفوذ به این منطقه را بسیار دشوار می سازد. این صخره های پر شیب درست در مرز این اردوگاهها واقع شده است؛ اما در روستاها، جاهایی پر از درختان میوه است. در بالای کوه هم درختان جنگلی پوشش حفاظتی خوبی برای این گروهها به شمار می رود.

تأسیسات، تجهیزات نظامی و ارتباطی پ.ک.ک

بسیاری از ساختمانهای پ.ک.ک. در کوه قندیل، کلبه های گلی کُردی و خانه های سنگی است. برخی از ساختمانهای بزرگتر، با اسکلت آهنی یا بلوکهای پیش ساخته درست شده است. همچنین یک گورستان کمابیش ۳۰ متر مربعی پ.ک.ک. در آن دیده می شود. پ.ک.ک. برای تأمین برق چند ژنراتور دارد که با نفت کار می کند، مصرف برق در میان آنها بسیار اندک است و در زمستان ساختمانها و چادرها بیشتر با چراغهای نفتی گرم می شود. یک بیمارستان ساده در اردوگاه اصلی پ.ک.ک. وجود دارد که کارکنانش بیشتر در ارویای خاوری آموزش دیده اند. این بیمارستان که دو سالن دراز دارد، از بلوکهای بتونی خاصی ساخته شده و دارای

ابزارهای پزشکی بسیار ساده است.

ارتباط میان اردوگاهها بیشتر با امواج کوتاه و تلفنهای ماهواره ای برقرار می شود و از همین رو آنتنهایی در نزدیکی کوهها برپا شده است. گفتنی است که پ.ک.ک. پژاک با تیغه های بلند کوه از هم جدا می شوند و ارتباط آنها گاه و بیگاه برقرار می شود. در بخشهایی از کوه، امکان دریافت امواج ضعیف از کرکوک وجود دارد. . . . پ.ک.ک. همچنین دارای تسهیلات اینترنتی است که با چند کامپیوتر و بهره گیری از ماهواره این امکان برای آنها فراهم شده است. رفت و آمد میان اردوگاهها بیشتر به صورت پیاده ممکن است و انتقال مواد خوراکی و تجهیزات به بخشهای بالایی و پایین کوه با الاغ و قاطر انجام می شود. پ.ک.ک. همچنین ماشینهای جیب ۴×۴ دارد که بیرون از پایگاه به کار گرفته می شود. مواد خوراکی از روستایی به نام «رانیا» که در نزدیکی پایگاه است تهیه می شود. تجهیزات پ.ک.ک. بیشتر از نوع کلاسیک و جنگ افزار معمولی شان کلاشینکف (آک-۴۷) است. در اردوگاه قندیل تجهیزات مدرن با

○ کوه قندیل در مرز ایران و عراق قرار دارد وزیر کنترل گروهک پژاک است که در مناطق خاوری و جنوبی این کوه موضع گرفته اند. این منطقه استراتژیک چند پارچه آبادی را در بر می گیرد که به سوی دریاچه دوکان کشیده شده اند. گروهک تروریستی پ.ک.ک. ۵۰ کیلومتر مربع از این منطقه را زیر کنترل دارد که در برگیرنده شماری روستاهای کردنشین است. قندیل در میان تپه های پیچ در پیچ و دشت همواری قرار گرفته که در بیشتر روزهای سال پوشیده از برف است. بخش بزرگی از کوه قندیل در سرزمین ایران قرار دارد.

همین‌رو زیر نظارت شدید نیروهای صدام حسین قرار داشته است تا کارها نتوانند فعالیت‌های ضد امنیتی را در این منطقه سازماندهی کنند. از ۱۹۹۸، حزب اتحادیه میهنی کردستان به رهبری جلال طالبانی مرکز فرماندهی چریک‌های خود را در این منطقه مستقر کرد (Human Rights Watch, 1993). شورشیان کرد ترکیه مخالف حکومت عراق از میانه دهه ۱۹۸۰ در این منطقه فعالیت می‌کردند، اما ورود گسترده اعضای پ.ک.ک به این منطقه در ۱۹۹۱ صورت پذیرفت. در دهه ۱۹۸۰، اعضای پ.ک.ک بیشتر از سوریه و «بقاع» لبنان بودند. نیروهای پ.ک.ک برای نخستین بار پس از دستگیری عبدالله او جالان (آپو) سر کرده این گروه و پس از اینکه در ۱۹۹۹ با سختگیرهای شدید روبرو شدند به این منطقه آمدند و زیر حمایت دولت سوریه قرار گرفتند؛ اما این پشتیبانی از سال ۲۰۰۰ به دلایلی پایان یافت. کوه‌قندیل از هنگامی که پ.ک.ک در برابر حملات نیروهای عراق ناگزیر از عقب‌نشینی شد، به صورت مقر اصلی این گروه درآمد.

تصمیم پ.ک.ک برای استقرار همیشگی در کوه قندیل چه بسا از فعالیت گروه‌های کرد اسلامی «کومله» و «جندالاسلام» اثر پذیرفته باشد که از میانه دهه ۱۹۹۰ با برخی از گروه‌های مخالف ایرانی، ائتلاف کردند و رفتار گرفته در پیرامون حلبچه کنترل منطقه گذار (درب‌گیرنده چندین روستا) را به دست گرفتند. مناطق پیرامون حلبچه، همچون منطقه قندیل، کوهستانی و نفوذناپذیر است و در نزدیکی مرزها و استحکامات ایران قرار دارد. ناسازگاری ایدئولوژی ویژه این گروه‌های اسلامی کرد (بویژه گروه انصارالاسلام) با ایدئولوژی دیگر مبارزان کرد، سبب شد که مذهب‌بیون به حلبچه کوچ کنند و گروه‌های سکولار به سوی قندیل بروند.

در تابستان ۲۰۰۳، ارتش ایالات متحده مناطق پیرامون کوه قندیل را محاصره و ایستگاه‌های بازرسی در راه‌هایی که به «موه» می‌رسد برپا کرد. پس از فروپاشی حکومت صدام حسین در عراق، کشورهای شرکت کننده در حمله به عراق، اداره این منطقه را به پیشمرگان

○ تاریخ دقیق آغاز فعالیت نظامی گروهک پ.ک.ک در کوه قندیل روشن نیست، ولی چنین پیداست که این گروهک از گذشته دور در این منطقه حضور داشته است. به گفته ساکنان روستاهای کردنشین مرزی، دیرزمانی است که کوه قندیل محل فعالیت پ.ک.ک بوده و از همین‌رو زیر نظارت شدید نیروهای صدام حسین قرار داشته است تا کارها نتوانند فعالیت‌های ضد امنیتی را در این منطقه سازماندهی کنند. از ۱۹۹۸، حزب اتحادیه میهنی کردستان به رهبری جلال طالبانی مرکز فرماندهی چریک‌های خود را در این منطقه مستقر کرد.

تکنولوژی پیشرفته بسیار اندک و دسترسی به اطلاعات درباره آنها ناممکن است. دوربین‌های پ.ک.ک، مارك شوروی بر خود دارد. این نیروها آرپی جی و جنگ افزارهای سنگین نیز در اختیار دارند و اعضای پ.ک.ک در اردوگاهها در بیشتر مواقع مسلح هستند. جنگ افزار سبکی که با خود دارند، کلاشینکف است. در میان چریک‌های مسلح پ.ک.ک، تیراندازهای ماهر و تفنگ‌های دارای فناسه وجود ندارد. سگ‌های نگهبان در اطراف اردوگاهها پرسه می‌زنند و با شامه تیزشان چریک‌ها را از ورود افراد بیگانه آگاه می‌سازند.

پیشینه اردوگاه

تاریخ دقیق آغاز فعالیت نظامی گروهک پ.ک.ک در کوه قندیل روشن نیست، ولی چنین پیداست که این گروهک از گذشته دور در این منطقه حضور داشته است. به گفته ساکنان روستاهای کردنشین مرزی، دیرزمانی است که کوه قندیل محل فعالیت پ.ک.ک بوده و از

بر آورد شمار نیروهای این گروهکها را ناممکن کرده است. از سوی دیگر، همپوشانی‌هایی میان تروریستهای پژاک و پ.ک.ک وجود دارد که مانع از بر آورد درست نیروهای آنها می‌شود. بسیاری از کسانی که مدتهاست در این اردوگاهها زندگی می‌کنند از کردهای سوریه‌اند که نمی‌توانند به سرزمین خود بازگردند. اعضای گروهک پ.ک.ک در سنجش با اعضای گروهک پژاک، بیشتر روستایی و کمتر تحصیل کرده‌اند. اعضای پژاک از نظر سنی جوان، بسیار با انگیزه و دارای تحصیلات عالی هستند، در حالی که اعضای پ.ک.ک، بیشتر سالخورده، کمتر تحصیل کرده و روستایی و ده نشینند.

«حزب اتحادیه میهنی» (PUK) سپردند. پیشمرگان مزاحمتی برای فعالیت تروریستی پ.ک.ک یا پژاک در این مناطق ایجاد نمی‌کنند و هدف اصلی شان جلوگیری از دسترسی غیر کردها به این اردوگاههاست.

نقش اردوگاه در فعالیت شورشیان

بر پایه تخمین خود کردها، شمار جنگجویان پ.ک.ک در قندیل نزدیک به ۳۰۰۰ تن است، ولی دولت ترکیه بر آن است که بیش از ۵۰۰۰ تن از اعضای پ.ک.ک در شمال عراق حضور دارند (www.mfa.gov.tr). کوچ پیوستهٔ مردمان از قندیل به اطراف آن،

موقعیت جغرافیایی کوه قندیل

پ.ك.ك. كوه قنديل را از يك اردوگاه آموزشی به يك ايالت كوچك تبديل کرده و آنرا اداره می کند. درباره فعاليتهاي اين گروه بايد گفت كه آموزش نظامی نیروها تنها يك بخش از كار اصلی آنهاست. در کنار اين برنامه، فرماندهان پ.ك.ك. توجه ویژه ای به آموزش ایدئولوژیک نیروها دارند.

آموزش تاریخ، فرهنگ و سیاست به کردها بر پایه آموزه های رهبر پ.ك.ك. (عبدالله اوجلان) صورت می گیرد. بررسیها نشان می دهد كه بسیاری از اعضای پ.ك.ك. میانسالانی هستند كه از ۱۹۹۹ یا كمی زودتر به اين اردوگاهها آمده اند. اردوگاهها دور از خط مقدم جبهه قرار دارد و برجسته ترین نقش امروزی آن، پاسداری از كردهایی است كه از تركیه آمده اند یا به آنها خواهند پیوست.

با توجه به اینکه عبدالله اوجلان رهبر این گروه مدتهاست گفت و گو یا تماسی با بیرون نداشته، در اردوگاههای پ.ك.ك.ك. شایع شده كه او گرفتار مرگ مغزی شده است. «پ.ك.ك.ك. در این روزها از یادرفته است، زیرا نیروهایش در كوهستان به سر می برند و برنامه روشنی برای فعاليتهاي آینده ندارند.» این جمله را پیشواز فیض الله سردبیر «هولاتی»، يك روزنامه مستقل و بزرگ در كردستان عراق گفته است.

او در گفت و گو با يك عضو سوری پ.ك.ك.ك. اعلام كرد: «از هنگامی كه پ.ك.ك.ك. به كوه قنديل كوچ کرده، ایدئولوژی آنها رو به پیشرفت نهاده و اردوگاه بسیار كار آمد شده است ولی اختلاف نظرهای بسیار میان رهبران آن پیش می آید.» در آوریل ۲۰۰۲، پ.ك.ك.ك. خود را «كنگره آزادی و دموكراتيك كردستان» (KADEK) نامید و اعلام كرد كه به روشهای اصلاح طلبانه باور دارد، ولی نیروهای رزمی خود و گروههای شورشی را برای دفاع از موجودیت خویش حفظ می کند. در پاییز ۲۰۰۳، این نام به «كنگره خلق» (Kongra GEL) تغییر یافت و اعلام شد كه این كنگره دربرگیرنده گروهها و سازمانهای كرد تركیه ای صلح طلب است. در این فرایند، جمیل بایك سرباز

كهنه كار پ.ك.ك. و مراد كارایلان به رهبران قدرتمند و بی رقیب در قنديل تبديل شدند. این دگرگونیها در سایه سیاستهای برخی كشورها پدید آمد. در ژانویه ۲۰۰۴ كنگره آمریکانخست «كنگره آزادی و دموكراتيك كردستان» و سپس «كنگره خلق» را سازمانهایی تروریستی شناخت و اعضای آنها را در فهرست تروریستها قرار داد، هر چند بازوی نظامی كنگره گل (كنگره خلق)، دست داشتن نیروی دفاع مردمی (HPG) در بمب گذاری نسبت داده شده به پ.ك.ك.ك. در اول ژانویه را نپذیرفت.

در همان سال، گوناگونی اندیشه های ایدئولوژیک رهبران این گروه سبب شد تا سازمان گسترده پ.ك.ك.ك. به گروههای كوچك تجزیه شود. در تابستان آن سال همه اعضای پ.ك.ك.ك. كنگره آزادی و دموكراتيك كردستان و كنگره خلق در كوه قنديل به سر می بردند. پس از نخستین انشعاب، عثمان اوجلان برادر كوچك عبدالله اوجلان، كوه قنديل را با چند صد شورشی ترك گفت و حزبی تازه به نام «جبهه دموكراتيك میهن پرست» برپا كرد (Zaman, 2005:25).

شورشیان جوان كرد تركیه و كوه قنديل

گروه بندیهای بیهوده ایدئولوژیک در كوه قنديل سبب شد كه این گروهها ماركسیسم-لنینیسم را در برابر كنفدرالیسم دموكراتيك ببینند و بنا بر این اعضای پ.ك.ك.ك. در قنديل در برابر يكدیگر موضع گیری كنند، هر چند با وجود این گروه بندیها، پ.ك.ك.ك. همچنان يك گروه نیرومند در میان گروههای تركیه ای باقی مانده است و رویكردهایی كمابیش یكدست در كوه قنديل دیده می شود. شوق پیوستن به گروه نظامی پ.ك.ك.ك.، كردهای جوان تركیه را به كردستان عراق و به اردوگاههای قنديل كشانده است. در سایه این مهاجرتها و عضوگیریها، ایدئولوژی سنتی روستاییان و دهقانان ساکن اردوگاههای پ.ك.ك.ك. در قنديل به سوی ایدئولوژیهای علمی سوق داده شده است. بر همین

○ شوق پیوستن به گروه نظامی پ.ك.ك، کردهای جوان ترکیه را به کردستان عراق و به اردوگاههای قنديل کشانده است. در سایه این مهاجرتها و عضوگیریها، ایدئولوژی سنتی روستاییان و دهقانان ساکن اردوگاههای پ.ك.ك در قنديل به سوی ایدئولوژیهای علمی سوق داده شده است. بر همین پایه، آنها تحقق یافتن آرمان زندگی بهتر را در پذیرفتن ناسیونالیسم کردی می دانند. این احساس ناسیونالیستی در میان کردهای جوان موجب شده که آنان راه پیوستن به گروه نظامی در کوه قنديل را در پیش گیرند. این حس ناسیونالیستی، جنگ با دولت ترکیه را توجیه می کند و آنان را به جدایی خواهی و خشونت می کشاند.

چشم دولت ترکیه بسیار خطرناک جلوه می دهد. قنديل تبدیل به مکانی شده است که کردهای جوان می توانند با هم دیدار کنند و کار با جنگ افزارها را فرا گیرند و هنگامی که به ترکیه بازمی گردند یا در هر جای کردستان که باشند، آموخته های خود را در قالب ایدئولوژیهای پ.ك.ك، به کار گیرند. رهبران پ.ك.ك آن گروه از کردهایی را که به جدایی از پ.ك.ك می اندیشند، از حزب بیرون می کنند.

نمونه ای از این گرایش استقلال خواهانه را می توان سربر آوردن گروهك «شاهینهای آزاد کردستان»^۲ دانست. «شاهینهای آزاد کردستان» کسانی بودند که در بهار و تابستان ۲۰۰۶ يك رشته بمب گذاری را در شهرهای ترك نشین سازماندهی کردند. بمب گذاری شاهینهای آزاد کردستان - که بیشتر به ضد گردشگران بیگانه صورت می گرفت - با فراخوان چندباره رهبران

پایه، آنها تحقق یافتن آرمان زندگی بهتر را در پذیرفتن ناسیونالیسم کردی می دانند. این احساس ناسیونالیستی در میان کردهای جوان موجب شده که آنان راه پیوستن به گروه نظامی در کوه قنديل را در پیش گیرند. این حس ناسیونالیستی، جنگ با دولت ترکیه را توجیه می کند و آنان را به جدایی خواهی و خشونت می کشاند.

حتا با افکندن نگاهی به اردوگاههای قنديل می توان دریافت که شورشیان ساکن اردوگاه خواهان زندگی آسوده و شهری هستند. آنان افرادی عادی و مستقلند که از سوی زمامداران ترکیه رانده شده اند. با اینکه اعضای تازه پ.ك.ك، در سنجش با اعضای قدیمی تر حاضر در اردوگاه، بیشتر در ترکیه زندگی کرده اند، زندگی در کوه قنديل را به زندگی در ترکیه ترجیح می دهند. ولی با طولانی شدن اقامتشان در کوه قنديل، به علت وجود اختلافات میان رهبران پ.ك.ك و سستی گرفتن این گروه، رفته رفته گرفتار چنددستگی می شوند و حس بلا تکلیفی، آنان را وادار به بازگشت به ترکیه می کند. آنان به هنگام بازگشت، با سرافکندگی می کوشند يك حزب قانونی کردی در ترکیه برپا کنند و به این نکته می اندیشند که خشونت بهتر است یا صلح؟ همچنین این پرسش در میان دیگر اعضای پ.ك.ك هم پامی گیرد که آیا در آینده به خانه خود برگردند و نقش فعال تری در ترکیه بازی کنند یا اینکه همچنان در کردستان عراق بمانند؟

هدف بسیاری از کردها که سخت از فضای حاکم بر اردوگاهها اثر می پذیرند، رسیدن به آزادی است. همه اعضای پ.ك.ك، کوه قنديل را يك «اردوگاه آموزشی» با نقشی بی همتا در زندگی خود می دانند. این باور در سایه آموزشهای نظامی پ.ك.ك و آشنایی بیشتر با فرهنگ و تاریخ کردها در شورشیان پدید آمده است. همچنین فرماندهان پ.ك.ك می کوشند از کردهای جوان، شورشیانی تندرو بسازند. سیاست رادیکالیزه کردن اعضای شورشی پ.ك.ك و کردهای جوان، اردوگاههای قنديل و ساکنان آن را در

فعالیت‌های پ.ک.ک در قندیل

گرچه پایگاه پ.ک.ک در قندیل از محل برخورددهای همیشگی این گروه با نیروهای عراقی دور است، اما شواهدی در دست است که نشان می‌دهد چهره‌های شناخته شده پ.ک.ک، مجاهدان عرب سنی عراق را الگوی خود قرار داده‌اند. برخی از کردهای ترکیه عضو پیشمرگه‌های کردستان شده‌اند و در کرکوک، موصل و بخش‌های جنوبی مستقرند. بویژه، کردهای ترکیه که شورش‌های عراق را دیده‌اند، ممکن است گروه مائوئیستی پ.ک.ک را که بر جنبش‌های انقلابی روستایی که مورد توجه مجاهدان عرب نیز هست تأکید دارند ترک کنند و به جنگ‌های چریکی شهری بپردازند یا به سخن دیگر، دامنه فعالیت‌هایشان را از کوه به شهرها بکشند. درگیریهایی چندی پیش در شهرهای هکاری و وان ترکیه و ترویج الگوی چریکی در اردوگاه‌های پ.ک.ک که رو به فزونی است، نشانه‌ای در این زمینه است. اخبار ترورهای گروهک شاهین‌های آزاد کردستان بر ضد شهروندان بیگانه و گردشگران، در میان شورشیان عراق نیز پیچیده است.

باید گفت که خطاهای دولت ترکیه، انگیزه‌ای برای رفتن کردها به سوی جنگ‌های چریکی شهری شده است. این انگیزه، بر ایند عملیات گسترده نیروهای ترکیه بر ضد مواضع پ.ک.ک در دهه‌های ۱۹۸۰ و ۱۹۹۰ است که در آن هزاران روستایی کرد در جنوب خاوری ترکیه آماج حملات ارتش قرار گرفتند. بسیاری از روستاییان آواره، در شهرهایی همچون شانلی اورفا، باتمان و دیاربکر ساکن شده‌اند. این حملات به فقیر شدن اهالی این روستاها و نیز گسترش حاشیه‌نشینی در شهرها انجامیده است. بدین‌سان، حاشیه شهرها، مکان‌های مناسبی است که کردها جذب گروه‌های تروریستی عرب شوند. آنها در آنجا می‌توانند عملیات تروریستی خود را به خوبی سازماندهی و اجرا کنند، زیرا قدرت ارتش ترکیه در مناطق شهری کمتر از مناطق روستایی است.

○ هدف بسیاری از کردها که سخت از فضای حاکم بر اردوگاه‌ها اثر می‌پذیرند، رسیدن به آزادی است. همه اعضای پ.ک.ک، کوه قندیل را یک «اردوگاه آموزشی» با نقشی بی‌همتا در زندگی خود می‌دانند. این باور در سایه آموزش‌های نظامی پ.ک.ک و آشنایی بیشتر با فرهنگ و تاریخ کردها در شورشیان پدید آمده است. همچنین فرماندهان پ.ک.ک می‌کوشند از کردهای جوان، شورشیانی تندرو بسازند. سیاست رادیکالیزه کردن اعضای شورشی پ.ک.ک و کردهای جوان، اردوگاه‌های قندیل و ساکنان آنرا در چشم دولت ترکیه بسیار خطرناک جلوه می‌دهد. قندیل تبدیل به مکانی شده است که کردهای جوان می‌توانند با هم دیدار کنند و کار با جنگ‌افزارها را فرا گیرند.

پ.ک.ک در اردوگاه‌های قندیل، همچون مراد کارایلان، برای برقراری آتش‌بس فوری، گفت‌وگو و عفو عمومی ناسازگار بود. (Assyrian International News Agency, August 24, 2006)

اردوگاه‌های قندیل همچنین راه پیوستن کردهای سوریه به گروه کردهای مسلح راه‌موار می‌کند. کنترل شدید دشتهای کردستان ترکیه، اوضاع در آن کشور را بیش از پیش نظامی می‌کند. مرگ چند تن از اعضای پ.ک.ک سوریه در درگیریهایی که در مرز عراق و ترکیه رخ داد، قدرت نظامی قندیل را نشان داد. هر چند برخی از عملیات نفوذی با دستور رهبران قندیل یا سرکردگان نیروهای داوطلب در درون ترکیه برای دفاع از کماندوهای پ.ک.ک اجرا شده است، اما هنوز با قطعیت نمی‌توان در این زمینه نظر داد.

سلیمانیه را - به علت وابسته بودن آن به پ.ک.ک - بست (Zaman, 2006).

پ.ک.ک به گونه چشمگیر با کردهای عراق بویژه آنها که در پیرامون کوه قندیل هستند، همکاری نزدیک دارد. حضور پیوسته نیروهای قندیل در قلمرو اتحادیه میهنی کردستان عراق که به گونه سنتی در اختیار نیروهای پان کرد جلال طالبانی است، گاهی مسعود بارزانی را بر آن می‌دارد که از نیروهای عثمان او جالان پشتیبانی ویژه کند.

بیشتر کردهای عراق هنوز نمی‌خواهند خود را فدای کردهای ترکیه کنند و خود را از آنها جدا می‌دانند. گذشته از آن، کردهای عراقی گوشه چشمی هم به دولت ترکیه دارند زیرا می‌خواهند به رونق سیاسی و اقتصادی کردستان عراق یاری رسانند. از همین رو، با توجه به تهاجم گسترده ارتش ترکیه به شمال عراق خواهان آنند که اعضای پ.ک.ک از بلندیهای قندیل کوچ کنند و برای خود دم و دستگاهی منطقه‌ای تشکیل دهند تا بتوانند از هر گونه عملیات نظامی ترکیه مصون مانند.

○ باید گفت که خطاهای دولت ترکیه، انگیزه‌ای برای رفتن کردها به سوی جنگهای چریکی شهری شده است. این انگیزه، بر ایند عملیات گسترده نیروهای ترکیه بر ضد مواضع پ.ک.ک در دهه‌های ۱۹۸۰ و ۱۹۹۰ است که در آن هزاران روستایی کرد در جنوب خاوری ترکیه آماج حملات ارتش قرار گرفتند. بسیاری از روستایان آواره، در شهرهایی همچون شانلی اورفا، باتمان و دیاربکر ساکن شده‌اند. این حملات به فقیر شدن اهالی این روستاها و نیز گسترش حاشیه‌نشینی در شهرها انجامیده است.

فرا تراز قندیل

قندیل پایگاه اصلی پ.ک.ک در کردستان عراق است، اما تنها محل استقرار اعضای این گروه شمرده نمی‌شود. بیشتر شورشیان پ.ک.ک می‌پذیرند که میدان عملیات و اردوگاههایی نیز در پیرامون سلیمانیه و همچنین در هاکورک (Hakurk) در نزدیکی مرز ترکیه، ایران و عراق دارند. گذشته از این، پ.ک.ک به صورت دوره‌ای يك دفتر در بغداد دایر می‌کند (Terrorism Focus, July 2006: 25). همچنین عثمان او جالان گروه سیاسی و شبه نظامی خود به نام جبهه دموکراتیک میهن پرست را در شمال موصل و در منطقه زیر فرمان حزب دموکرات کردستان به رهبری مسعود بارزانی مستقر کرده است. از گروههای تبعیدی در کردستان، حزب دموکراتیک کردستان ایران (KDP) است که نیروهایش در جایی نه چندان دور از قندیل و در حوالی دوکان مستقرند. همچنین حزب کومله ایران که يك گروه نظامی، کردی، ایرانی و اسلامی شمرده می‌شود، در این منطقه جای گرفته است. آنها در اروپا نیز پایگاهی برای خود دارند. برای نمونه، مرکز کانال ماهواره‌ای کردی روز تی وی (Roj TV) که دولت ترکیه آنرا متهم به همکاری با پ.ک.ک می‌کند، در دانمارک قرار دارد. گفتنی است که کردهای مقیم اروپا این مرکز را برپا کرده‌اند، نه تروریستهای ساکن کوه قندیل (The New Anatolian, April 2006: 24).

کردهای عراق و گرایش به پ.ک.ک

سیاستمداران کرد عراق بر آنند که حمایت‌های مردمی از خود را حفظ کنند و در همان حال روابط خوبشان را با ایالات متحده، عربهای عراق، کشورهای ترکیه و ایران نیز ادامه دهند. پ.ک.ک در این معادله فاکتور مهم و چالش برانگیزی به شمار می‌آید، چون بیشتر رهبران کرد از پ.ک.ک دوری می‌گزینند و به گونه نمادین در برابر آن موضع می‌گیرند. برای نمونه، حزب «اتحادیه میهنی»، دفتر حزب «راه حل دموکراتیک عراق» در

اقدامات نظامی ارتش ترکیه

در این سالها آنکارا توان خود را برای حمله به پ.ك.ك در کردستان افزایش داده است. ترکیه حملات خود را دست کم از ۲۰۰۳ آغاز کرد اما پیش از آن در ۲۰۰۱ يك تیپ مکانیزه خود را به آنجا فرستاده بود. یگانهای ارتش ترکیه پیشتر نیز چند بار از مرز گذشته و برای حمله به تروریستهای پ.ك.ك چندین مایل در خاک عراق پیش رفته بودند. ترکیه، ایران را مجاب کرده است تا يك سپر دفاعی در برابر حملات نیروهای کرد از کوه قندیل ایجاد کند و خود نیز بارها با جنگنده‌های پیشرفته خود، کوه قندیل را بمباران کرده است. (The Journal of Turkish Weekly, August 22; al - jazc-cra, August 26) همچنین بیش از ۶۰۰۰ تن از نیروهای نظامی خود را در منطقه مرزی با عراق مستقر ساخته و اطلاعاتی برای حمله‌های فراگیر خود درباره این تروریستها به دست آورده است.

آنکارا بر این گمان است که با يك تهاجم زمینی گسترده و پیشروی ۶۰ مایلی در کردستان عراق، ایالات متحده را ناگزیر خواهد ساخت تا میان ترکیه و کردها یکی را برگزیند. آنکارا همچنین بر این باور است که همپیمانی تاریخی با آمریکا، در برابر همکاری صدام حسین با اتحاد جماهیر شوروی استوار بوده است؛ چیزی که دیگر وجود ندارد. در این راستا، همکاریهای ترکیه و ایران در برابر تروریستهای کرد برخلاف نظر دولت آمریکا است، زیرا ایالات متحده برخلاف ترکیه، پشتیبانی از کردهای عراق را برای حضور نیروهایش در عراق لازم می‌داند. افزون بر این، پژاک (همپیمان کرد ایرانی پ.ك.ك) یکی از اهرمهای فشار و اشنگتن بر ضد جمهوری اسلامی ایران به شمار می‌رود. برپایه آنچه گفته شد، ترکیه نیز نمی‌خواهد ایالات متحده را به گزینش میان اسلامگرایان متمایل به ایران و کردهای سکولار وادارد.

طرحهای نظامی نخست‌وزیر ترکیه (رجب طیب اردوغان) در جریان انتخابات ۲۰۰۷ هنگامی مطرح شد

که او، هم به آرای مذهبیبون و هم به آرای ملیون نیاز داشت. افزایش فعالیت‌های ارتش ترکیه بر ضد کردها به بهانه بمب‌گذاریهای تروریستهای کرد و حمله آنها به گردشگران خارجی، در واقع راهی آسان برای از میان بردن انتقادات و به دست آوردن ناسیونالیستهای سکولار بود.

بهره کلام

اگر ارتش ترکیه دست به عملیات گسترده در کوه قندیل بزند، به آسانی می‌تواند گروهک تروریستی پ.ك.ك را ناگزیر از رفتن از آنجا کند، ولی آنها برای رویارویی با ترکیه به جستجوی شیوه‌های تازه خواهند پرداخت، هنگامی که ایالات متحده اردوگاههای آموزشی القاعده در افغانستان را ویران کرد، اسامه بن لادن و یارانش جای خود را به گونه موقت تغییر دادند و در پی آن موجی از حملات بی‌برنامه در مقیاسی گسترده از سوی القاعده سازماندهی و اجرا شد. از هم‌پاشیدن سلسله مراتب فرماندهی در القاعده، تحرک جداگانه گروههای وابسته به آن، پراکندگی اعضا و زیرزمینی شدن فعالیتها را در پی داشت. در همان هنگام، فشار بر القاعده افزایش یافت و برخی از اعضای مؤثر آن دستگیر یا کشته شدند. خطاهای پیاپی گروه القاعده و پیامدهای آن سبب شد که آنها خود را بازایی کنند و در پی انسجام و کارایی بیشتر سازمانشان برآیند. دلایلی چند وجود دارد که بپذیریم حمله‌های ترکیه به کوه قندیل پیامدهای مشابهی خواهد داشت. يك حمله (هوایی-زمینی) گسترده می‌تواند وضع کنونی را یکسره به هم ریزد. ویران کردن اردوگاههای پ.ك.ك هر چند پراکندگی رهبران پ.ك.ك را در پی خواهد داشت، اما در برابر، احساسات ناسیونالیستی کردی را در میان اعضای جوان پ.ك.ك برمی‌انگیزد و سبب جذب افراد بیشتری به این گروه تروریستی می‌شود؛ وضعی که آثار آن به سادگی پیش‌بینی شدنی نیست. فشارهای اقتصادی و دیپلماتیک ترکیه بر کردستان عراق برای کنترل کردن گروه تروریستی پ.ك.ك، راهکار بهتری

5. See for example: [http:// www. mfa. gov tr/ MFA/ Foreign Policy/ Main Issues/ Terrorism/ PKK- Kongra-GEL. htm](http://www.mfa.gov.tr/MFA/Foreign%20Policy/Main%20Issues/Terrorism/PKK-Kongra-GEL.htm).
6. Author interview with Assad Abdul Rahman Chaderchi, member of PKK leadership council, PKK base camp, Mount Qandil, Iraqi Kurdistan, March 22.
7. Author interview with Peshwaz Faizulla, Suleimaniya, Iraq, March 2006.
8. Author interview with Azad Jundiani, PUK spokesman, Suleimaniya, Iraq, March 2006.
9. [http:// hrw. org/ reports/ 1993/ iraqanfal/ ANFAL 3. htm](http://hrw.org/reports/1993/iraqanfal/ANFAL3.htm).
10. **Zaman**, October 25, 2005.
11. **The new Anatolian**, 2006.
12. **Terrorism Focus**, 2006.
13. Assyrian International News Agency, August 24, 2006.
14. **The Journal of Turkish Weekly**, august 22; al - jazccra, august 26.
15. Encyclopædia Britannica 2007.
16. [http:// yenisafak. com. tr/ resim/ site/ kapak 416 d 3ec 8716 b66e 13k p. jpg](http://yenisafak.com.tr/resim/site/kapak416d3ec8716b66e13k.p.jpg).

به نظر می‌رسد؛ هر چند کمی دور از ذهن است.

یادداشتها

* این نوشتار ترجمه‌ای است از مقاله‌ای به قلم جیمز براندون (James Brandon) بر پایه آنچه نویسنده در مارس ۲۰۰۶ در کوه قندیل و اردوگاه کردهای شورشی دیده است.

1. Parti Krikarane Kurdistan (P.P.K)
2. Parti Jiyani Azadi Kurdistan (PJAK)
3. Teyrbazen Azadiya Kurdistan, (TAK)

مآخذ:

1. **Human Rights Watch**, "The Anfal Campaign against the Kurds", (New York, 1993).
2. Author interviews with members of Komala and the Islamic Union of Kurdistan, March 2006.
3. Author interview with Akif Zagros, member of PJAK leadership council, PJAK Camp, Mount Qandil, Iraqi Kurdistan, March 21.
4. Interviews with PKK members, March 20-22, 2006, Mount Qandil.